

іраціональної натури. Автономія, а не гетерономія: діяти, а не визнавати впливу дій» [1, с. 75].

Бібліографічні посилання

1. Берлін І. Дві концепції свободи / І. Берлін // Сучасна політична філософія: Антологія. – К., 1998.
2. Гегель Г. В. Ф. Сочинення / Г. В. Ф. Гегель. – М., 1935. – Т. XI.
3. Кант І. Сочинення: В 6 т. / І. Кант – М., 1965. – Т. 4.
4. Соловьев Э. Прошлое толкует нас / Э. Соловьев – М., 1991.

Надійшла до редколегії 14.02.2012 р.

УДК 007.01

М. Є. Максютя

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРІОРИТЕТИ ОСОБИСТІСНОСТІ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-НАУКОВОЇ ОСВІТИ

Особливості, тенденції розвитку сучасної науки як сфери творчості, виду діяльності та соціальної інституції, її взаємодія з іншими соціальними утвореннями відзначені появою надскладних проблем, вирішення яких, обстоюється у статті, – у розширенні можливостей самореалізації особистості дослідника. Цьому особливо дієво покликана сприяти особистісна спрямованість філософсько-наукової освіти на шляхах формування особистісних якостей суб'єкта учіння, а епіфеноменом ретрансляції аподиктичного за його характером навчального змісту є особистісні вияви викладача.

Ключові слова: наукова діяльність, науковий метод, особистісність дослідження, якості особистості вченого, види знання, педагогічний процес.

Особенности, тенденции развития современной науки как сферы творчества, вида деятельности и социального института, ее взаимодействие с другими социальными образованиями ныне отличаются появлением сложных проблем, решение которых артикулируется в статье, – в расширении возможностей самореализации личности исследователя. Этому особенно действенно призвана способствовать личностная направленность философско-научного образования на путях формирования личностных качеств субъекта учения, а эпифеноменом ретрансляции аподиктического содержания учебных предметов служит личностная деятельность преподавателя.

Ключевые слова: научная деятельность, научный метод, личностность исследования, качества личности ученого, виды знания, педагогический процесс.

Feature, progress of modern science trend as sphere of creation, type of activity and social institute, it vzaiodeystvie with other social educations now differ appearance of thorny problems the decision of which is articulated in the article, – in enhancement self-realization of personality of researcher. The personality orientation of philosophical-scientific education is especially effectively called to promote it on the ways of forming of personality qualities of subject of studies, and personality activity of teacher serves the epifenomenom retransmitting of apodikkticheskogo maintenance of educational objects.

Keywords: scientific activity, scientific method, lichnosnost' researches, qualities of personality of scientist, types of knowledge, pedagogical process.

Характер і тенденції сучасного інформаційно-технологічного, інноваційного суспільства, умов існування людини постмодерну великою мірою визначаються впливом наукового мислення та раціональності, лідируючими позиціями науки в духовному житті та формах культурної

творчості. Для наукознавчих, філософсько-наукових досліджень др. пол. XX – поч. XXI ст. були характерні акцентування уваги на виокремленні трьох аспектів науки – «дослідження, наuczіння та комунікація, які в єдності представлені історичними формами наукового виробництва, а домінуючою, системоутворюючою розглядалася дослідницька діяльність» [5, с. 91]. У контексті останньої аналізувалися науково-пошукові можливості вчених [2], роль особистісних рис [18] та мотивацій дослідників [12] у формуванні, обстоюванні наукових ідей [13], історичний генезис, сучасні тенденції міжособистісної комунікації [15]. Зокрема, у розвідках радянських філософів, наукознавців переважали висвітлення тенденцій «розвитку особистісних елементів виробництва... шляхом безпосереднього впливу наукових знань на духовний світ виробників – освіта, масові комунікації, ідеологічно-виховний вплив» [7, с. 129]. Наука була представлена взаємодіючими виробництвом, відтворенням та поширенням наукових знань як складовими наукової діяльності. Кожний з чинників розглядався як «момент єдиного цілого, у специфічній формі відображаючи структуру та організацію науки як цілісного феномена» [5, с. 92]. Головне призначення науки – пошук, відкриття нових знань, а успіх дослідницької діяльності зумовлюється дотриманням наукового методу та вироблених упродовж тривалого періоду науково-дослідницьких традицій, норм і вимог. Передача, поширення наукових знань у межах наукових шкіл або завдяки системі освіти є однією з умов цілісності науки.

Освоєння предметного світу речей і явищ, природи супроводжувалося новими підходами до конституювання знання як багатовимірною і закоріненою в індивідуальному досвіді дослідника. Спрямоване на визначення та пошуки змістовних рішень проблем наукове дослідження представляє, зокрема, «проблемну організацію передніх позицій науки», для якої властивий «неформальний, безпосередньо міжособистісний характер комунікації». Завдяки цьому «вчені відшуковують злагоду та досягають однотайності стосовно ступеня виправданості та вірогідності висунутої пропозиції» [5, с. 114], практично задіюючи індивідуально-особистісний досвід. У світлі, скажімо, обстоюваної М. Полані концепції науки будь-яке знання має риси особистісності, конкретний вибір дослідника розглядається визначальною передумовою формування істинного знання, сама по собі об'єктивність поза досвідом вченого забезпечити істинність не може. Істотними складовими індивідуального досвіду є існуючі на даний період у науці і засвоєні способи мислення, дослідництво включає також тією чи іншою мірою ефективно використані невербалізовані чинники практичної майстерності. Не залишається поза увагою і факт дієвого впливу на науковий пошук та формування його результатів безпосередньо не осмислених інтелектуальних орієнтирів та уявлень. Відтак у дослідженнях представлена пізнавальна єдність способів мислення та складових практичної майстерності, що М. Полані визначає як «неявне знання» – на відміну від знання, на якому зосереджені інтелектуально-пізнавальні увага і зусилля дослідника [16]. Неявні знання залишаються поза визначеннями їх специфічних особливостей, як практичні навички та уміння нерелексивного рівня ефективно діяти за конкретних обставин, що найчастіше передається завдяки наслідуванню у «просторі» спільної діяльності суб'єктів науки. Діяльність особистості вчителя демонструє зразки наукового дослідництва, супроводжуючись позитивними результатами, вони спонукають до їх наслідування. Наукова праця великою мірою спрямовується на конкретний позитивний результат саме завдяки інтенсивності, змістовності міжособистісної взаємодії суб'єктів науки, безпосередньому впливу особистості вчителя на особистість учня, завдяки цьому формується, розвивається традиція наукової праці. Чинники особистісності, впливи індивідуального досвіду наскрізні для наукової, науково-пізнавальної діяльності, для наукового мислення і творчості. Особистісні якості, індивідуальний досвід дослідників, поведінка вчених зумовлюють результативність науково-дослідницької діяльності, розвиток науки як соціальної інституції, – за наявності й істотного зворотного впливу; особистісні якості

вчених набувають визначеності на шляхах виявлення та аналізу взаємовідносин дослідників у процесі пізнавальної, інших видів наукової діяльності [12, с. 131].

Характерні для науки середини, др. пол. ХХ ст. інтеграція та диференціація знань, активне використання якісно нових методико-методологічних засобів, наукового методу, з одного боку, а з іншого, – освоєння усе більш віддалених від безпосереднього сприймання та незвичних явищ, предметів і їх властивостей нівелювали потреби й цінності життя людини. Глибокі зрушення в умовах функціонування науки, в особливостях наукової, науково-дослідницької діяльності та способах наукової творчості супроводжувалися «омасовленням» наукової діяльності, до якої залучалося все ширше коло спеціально підготовлених фахівців. Об'єктивно процеси інтенсифікації наукових пошуків, розширення масиву інформації поглиблювали знання явищ і процесів, вироблялися більш змістовна загальна картина світу та уявлення про як місце перебування у ньому людини, так і науково-пізнавальні можливості, науково-методологічну культуру. Остання в умовах Постмодерну докорінно відрізняється від попередньої у світлі подолання, зокрема, «натуралістичних установок» та активізації установки рефлексивної. «Зміни в об'єкті дослідження пов'язані із самозмінюванням суб'єкта, а вивчення семіотичних об'єктів представляє собою засіб освоєння та змінювання суб'єкта культури» [5, с. 99]. В сучасних умовах актуалізується вимога розширювати людину стверджувальність діяльності суб'єкта науки, наукового та наукознавчого знання поглибленням розуміння, що «об'єктивне знання як таке невідділиме від гідності та самосвідомості людської істоти, невідділиме від усвідомлення нею свого місця у світобудові, від усвідомлення вищої особистісної свободи та незалежності» [11, с. 124]. «Поділяючи долю сучасної людини, зобов'язаний мислити науково» (Х. Ортега-і-Гасет), нині вчений демонструє гідність розумінням своєї «зорієнтованості на вищий (у тому числі й всередині самого себе) порядок і прагнення знати про те, що не має жодного стосунку до наслідків людського існування та інтересів, що неспівмірне з людиною і нічим не може бути обмежене» [11, с. 123]. Поглиблення гуманістичного смислу наукового мислення, знань і досліджень реалізується в атмосфері формування нової культури пізнання у вимірах «вищого порядку в самому собі «із врахуванням результатів переформулювання та переосмислення питання: не «що принесе наука людині?», а «на які нові привнесення в культуру спрямаватиметься сама людина, поглиблюючи свідомість своєї гідності володіння знаннями та відкритості до них?» Дієву роль при цьому може й повинна виконувати освіта, зокрема, філософсько-наукова, спрямована на синтезування «внутрішнім упорядкуванням» та ретрансляцією педагогічним процесом наукових знань і досліджень.

На часі розширення людиностверджувальності культурного буття науки на шляхах активізації освітньо-виховної реалізації наукових знань і методів завдяки інтенсифікації особистісності філософсько-наукової освіти максимально позитивно значимою педагогічною ретрансляцією духу і змісту сучасної науки, покликаної завдяки цьому формувати гідну їх особистість.

На наш погляд, результати узагальнення досліджень історичного генезису та сучасних тенденцій науки, науково-пізнавальної діяльності та наукової культури, їх можливостей в соціокультурному розвитку, переосмислення ролі сформованих завдяки науковим дослідженням досвіду вироблення і обстоювання особистісних якостей вчених, їхнього педагогічного досвіду [2; 6], повинні все масштабніше трансформуватися філософсько-науковою освітою. Остання покликана чи не в першу чергу сприяти пробудженню та вдосконаленню умінь і навиків формування адекватної дослідницької позиції особистості вченого, якщо наукова свідомість – «невблаганний імператив, що є складовим елементом поняття адекватності сучасної людини» (Х. Ортега-і-Гасет). Позиції, як необхідного «узвишся» збереження зв'язків з об'єктивним світом з одночасним піднесенням над ним науково-пошуковими проступаннями «за горизонт» наявного, піднесення над конкретикою умов пізнання обґрунтованим розумінням смислу наукової праці, значення нових наукових проривів. В освіті як процесуальності духовно-інтелектуального новоутворення «закладене загальне

почуття міри та дистанції по відношенню до нього самого, а за його посередництвом – піднесення над собою до всезагального» [4, с. 59].

Зокрема, філософсько-наукова освіта, забезпечуючи формуванню науково-методологічної культури, опосередковує систему пізнавальних відносин, і тому також сприяє «розумінню ніби-то на відстані самого себе і своїх особистих цілей, що означає розглядати їх так, як це роблять інші» [4]. Очевидно, що дана «піднесеність» – не завершеність володіння даністю розмаїття знань, «науковими задатками», але є процесом дослідницьки-інтегративного возз'єднання наукових знань, цінностей та досвіду розбудовою особистісної здатності дослідника гідно і відповідально поцінювати зніційовані науковими здобутками і власне наукові, і людинотворчі можливості, ретрансльовані філософсько-науковою освітою. Остання є засобом формування відкритого до сучасної науки, наукової раціональності суб'єкта науково-дослідницької творчості, тобто, по суті, до «зустрічних» спрямувань науки.

Серед особливостей розвитку сучасних філософсько-наукових знань і досліджень, зокрема, «усе більш чітка тенденція до утвердження єдиного проблемного поля філософії і методології науки, зумовлена також ускладненням позицій науки в сучасному світі» [9, с. 307]. Безперечно, далеко не другорядну роль при цьому виконують економічні чинники науково-дослідницької діяльності, успіхи останньої прямо і безпосередньо нині залежать від можливостей залучення фінансових ресурсів. Але витратність науки може й повинна до певної міри відшкодовуватися зростанням змістовності науково-творчої активності суб'єкта науки, завдяки збагаченню його компетентності, інтенсивності реалізації особистісних якостей. Знання, уміння, навички, компетентність, науково-методологічна культура, особистісні здібності дослідника постають важливішими синтезуючими чинниками переднього краю науки. Але зазначені процеси і тенденції викликають істотні зміни також у відповідній галузі освіти, і наукотворча, і особистісно-самостверджувальна роль якої за даних обставин зростає [10].

Поступальність науки, наукового дослідництва забезпечується формуванням суб'єкта науки, покликаного відповідати якісно новим науково-дослідницьким умовам, цілям і завданням. Наука потребує підготовленої особистості дослідника, спроможного здійснювати пошук на засадах норм та вимог наукового методу, коли засвоєння особливостей класичного образу науки, науково-методологічної культури і форм розвитку наукових знань залишаються необхідними складовими. Але сучасна філософсько-наукова освіта ретрансльє форми розвитку неklasичних і постнеklasичних наукових знань та науково-методологічної культури. «Під кутом зору, визначеним опозицією традиційно когнітивних і технологічно зорієнтованих цілей та завдань науки необхідно вивчати співвідношення можливостей класичних (науковий факт, закон, поняття, теорія, наукова картина світу) форм відображення знання та їх аналогів у неklasичній та постнеklasичній науці (апроксимації, сценарії, комп'ютерні описування, історичні реконструкції)» [6, с. 307]. Зростає актуальність трансформацій особистісно стверджувальної значущості філософсько-наукової освіти. Першочерговими постають завдання адаптації результатів наукових, філософсько-наукових знань та досліджень до цілей і завдань їх навчально-виховної реалізації з врахуванням визначальної та спрямовуючої ролі логіки педагогічного процесу поглиблення і збагачення умов взаємодії його суб'єктів як особистостей, а не самодостатності логіки наукових пошуків, дослідництва і формування нових знань.

Крім того, у спеціальній навчальній літературі слушно, на наш погляд, привертається увага до диспропорцій у викладанні філософії та методології науки, викликаних непропорційністю «між предметними знаннями (рішеннями проблем) та методологією дослідження (методами вирішення проблем)» [9, с. 307]. Філософсько-наукова освіта супроводжує науку у статусі особистісно розвивального чинника наукового прогресу, у певному смислі, вона стосовно науки є її «станом зрілості» покликаним «забезпечувати гармонійний рух усіх складових» [4, с. 56]. Як чинник утвердження науки в органічній єдності виявів усіх її форм в індивідуально-особистісному та соціальному бутті

вона «гарантує» формування освіченої наукової свідомості, розвиненої наукової культури. Якщо актуальна «така загальна ознака освіти, як її відкритість усьому іншому, іншим, більш узагальненим точкам зору» [4, с. 59], то освіта філософсько-наукова формує особистість суб'єкта наукової творчості, відкритого новітнім як науковим, так і соціокультурним тенденціям та потребам. Вона розвиває і ретранслює положення, що в сучасних наукових пошуках людина представлена не стільки як об'єкт чи «діяльний суб'єкт», скільки, «взявши ідею відповідальності за дороговказ» (П. Рікер), як відповідальна особистість, покликана під відповідним кутом зору розвивати, синтезувати наукові знання предметного та методологічного характеру. Особистісність філософсько – наукових знань і освіти, по великому рахунку, проявляється у здатності науковця, за словами К. Ясперса, «зрозуміти те, що є справжньою наукою».

Актуалізація чинника особистісності філософсько-наукових знань, досліджень і освіти зумовлюється постійним зростанням ролі морально-етичних засад сучасної науки, науково-пізнавальної діяльності, пізнавального значення ціннісних принципів та орієнтирів, дотримання та практична реалізація яких нині є необхідною передумовою як функціонування наукового товариства, так і науково-дослідницької діяльності кожного без винятку вченого. Потребує поглибленого засвоєння суті і призначення навчально-виховних вимірів філософсько-наукової освіти, і в першу чергу вимірів якраз особистісних (див. [10]).

Особистісність викладання філософії науки саме й спрямована на те, аби розширити філософсько-наукову, науково-методологічну компетентність майбутніх фахівців, сприяючи поглибленому розумінню їхньої соціальної відповідальності.

На наш погляд, поглиблене розуміння соціальної відповідальності науковця нині полягає в усвідомленні та переосмисленні ним своєї причетності до світу науки, наукового товариства, багатостолітня творча пізнавальна діяльність представників якого і сприяла формуванню сучасного техніцизованого, інформаційного суспільства. Технологізована ж дійсність існування сучасної людини усе більшою мірою відмежовує традиційно зорієнтовані на природу умови, норми і цінності, нав'язуючи умови технічного буття. Сучасний вчений покликаний глибоко відповідально ставитися до визначення і цільових установок, і предметів та засобів наукового пізнання, і формування його результатів, наукового мислення як гідного сучасності розуміння «стосунків природи і науки», позаяк «ми присутні при потрібному відступі природи...», вона прагне насправді розчинитися в нас і довкола нас так само, як між нами» [1, с. 301]. А цьому й повинна сприяти філософсько-наукова освіта, яка синтезує розмаїття освоєних студентами у процесах навчальної, самостійної діяльності знань, адже, як зазначав К. Ясперс, «університети втілюють у собі практику всеохоплюючого знання». У той чи інший спосіб, як, скажімо, в історико-науковому ракурсі формулювання та вирішення дослідницьких цілей і завдань, у способах вибору та конструювання дослідницьких прийомів, підходів, методів, форм наукового пізнання чинник особистісності дослідника може й повинен бути представлений у навчальному курсі філософії науки. Це служить дієвим засобом гуманізації наукової та філософсько-наукової проблематики, їх і визначення, і дослідження, і як складових елементів навчального процесу. Наприклад, поняття «мова науки» в освітньому контексті повинне освоюватися як об'єктивно даний чинник науково-пошукової діяльності суб'єкта дослідження як конкретної особистості. Тим самим ми забезпечуємося від редукування мови науки лише «до системи умовних знаків» і, навпаки, доконечно враховуємо також «відношення мови до мислення, до реальної дійсності, до культури... У потрібному співвідношенні (знак – значення – предмет (явище), зокрема, вилучення останньої ланки призводить до спотвореного розуміння призначення мови у процесах комунікації між людьми, у призначенні мови у суспільстві та науковстві» [1, с. 301].

У науковстві «Філософія науки» наукова діяльність повинна репрезентуватися в органічній єдності з особистісними виявами дослідника, який, перебуваючи віч-на-віч із об'єктами та властивостями природи, задіюючи свої інтелектуальні здібності, науково-пошуковий досвід, науково-методологічну культуру, прагне віднайти нові знання і пояснення досліджуваних властивостей.

Якою б мірою наука не «радикалізувалася», вона була і залишиться формою буття культури, «понятійним моделюванням» дійсності, а вирішальну спрямовуючу роль у її розвитку виконує дослідник, носій сформованого «внутрішнього порядку». Реалізація наукового дослідження на засадах наукового методу є процесом творчим. При цьому ми доторкуємося до «таїни особистості і творчості, характерної для людей талановитих», як відомо, наука вважається «найбільш творчою справою порівняно з іншими видами творчості». Але дослідник «повинен усвідомлювати лише свій унікальний і неповторний зв'язок із Цілісністю світу, зв'язок, що відповідав би його знанням і характеру. Риси особистості постають рисами будови Цілого, Природи». Так, у науковій діяльності вчених, особливо відомих в історії науки, завжди наявний певний «епіцентр», у якому возз'єднуються наукові устремління як науки, так і самої особистості та її життя», хоча з часом наукові здобутки поступово «обезособлюються, перетворюються у навчальний матеріал і технології», як, наприклад, «геохімічні, мінералогічні, радіологічні, ґрунтознавчі, кристалографічні відкриття В. І. Вернадського [1, с. 76, 77]. Особистісність філософсько-наукової освіти реалізується завдяки ретрансляції навчальним процесом положень стосовно якостей вченого – науково-дослідницької компетентності, інтелектуальної чесності, морально-етичної гідності і професійної честі, виправданих його науковою позицією, яка, ще раз наголосимо, нині не може не бути «елементом людської гідності».

Значно зростає роль і відповідальність викладача як посередника між суб'єктом учіння та світом науки, наукових знань та досліджень. Призначення викладача як «ретранслятора» наукової інформації усе більшою мірою реалізується у процесі донесення до суб'єкта учіння самого духу науки та наукових знань, пробудження навиків і потреб працювати у просторі надскладних і різнопланових сучасних здобутків науки, уміння виробляти нові знання, спираючись на наявні здібності самостійного осмислення та передбачення можливостей науки. Дух дослідницької діяльності, науки як такої повинний оживати у процесі педагогічної діяльності особистості викладача і тим самим сприяти подоланню об'єктивного консерватизму побудови навчальних підручників. «Пропозиціональний підхід до логіки побудови дисциплінарного знання зосереджує увагу на відповіді та ігнорує питаннями. Відповідно наукова дисципліна постає як система положень, висловлювань суджень, тобто результатів стверджувального мислення, незалежно від того, як вони визначаються спеціалістами в галузі логіки та методології науки» [5, с. 123]. Викладацька ж діяльність, навчально-виховне донесення наукових ідей, особливостей, норм і вимог наукового методу для вченого завжди були, а за нинішніх умов особливо важливо для успіху педагогічного процесу, дієвим способом його особистісної реалізації, утвердження його особистісних якостей. Скажімо, викладацька діяльність В. І. Вернадського, зокрема, його лекції, які «у першу чергу були проявами його могутньої особистості, високого інтелекту та бездоганної чесності» [6, с. 29], – якостей, що практично реалізуються в органічній взаємодії. А тому для В. І. Вернадського як лектора питання про «пристосування до можливостей аудиторії було другорядним. Вочевидь, доводилось співвідносити теми і стиль виступів із запитам та рівнем підготовленості слухачів. Але підлаштування до аудиторії у нього було мінімальним. Значно більшою мірою саме вона змушена була «пристосовуватися» до нього – до його манери викладу матеріалу, його уявлень про цікаве та нецікаве» [6].

Крім того, на наш погляд, по-новому, більш змістовно повинні переосмислюватися положення про, так би мовити, «зворотний» вплив навчально-виховної діяльності вчених на результативність їх наукового дослідництва. Цей вплив, безперечно, існує, і чим значиміша постать вченого в історії науки, тим помітніший позитивний вплив його діяльності педагогічної на науково-дослідницьку. Досвід викладання відомих в історії науки вчених, зокрема, засвідчує, що активний позитивний вплив їх на аудиторію досягався завдяки демонстрації ними найвищої ерудованості, як загальної, так і наукової культури, володіння науковою методологією, дотепності та логічності, аргументованості викладу матеріалу, що

сприяли розвиткові, збагаченню уяви слухачів та пробудженню інтуїції – тих, по суті, ірраціональних чинників, без яких фактично неспроможна розвиватися наука.

Репрезентовані навчальним змістом філософсько-наукові знання, ідеї і проблеми покликані доносити важливіші висновки у контексті як історичного утвердження, так і сучасного розвитку науки, – аби сприяти виробленню розуміння можливостей, сучасних особливостей і тенденцій, духу науки. Набуває особливої значущості логіка викладу філософсько-наукових тем, проблем і окремих питань, їх змістовна послідовність, зв'язок із попередніми, аргументованість, зв'язок із конкретними умовами та тенденціями сучасних філософсько-наукових досліджень, за якими, у свою чергу, чітко повинні ви-малюватися особливості і тенденції розвитку сучасної науки, єдність її соціальних функцій. Очевидна доцільність також у контексті заторкуваних питань проведення семінарських занять у формі теоретичних конференцій, у межах яких можуть і повинні розгортатися творчі дискусії між студентами, але які повинні супроводжуватись також участю викладача та обстоювання ним своєї точки зору, значущість останньої повинна бути наскрізною упродовж обговорення головної проблеми. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів відзначатиметься особистісно стверджувальною спрямованістю за умови, якщо здійснюваний ним виклад змісту конкретного питання буде доказовим, аргументованим на засадах здійсненого вибору відповідних фактів, формулювань положень, наукових висновків, фактів історичного розвитку наукових знань і методів. Стрижнем філософсько-наукової освіти є формування науково-методологічної культури. Ефективність володіння методолого-методичним апаратом є запорукою науково-дослідницької компетентності і культури. Успішне застосування надсучасних методів, прийомів і методик наукового пошуку є показником прогресивності наукової діяльності вченого, передумовою його соціальної затребуваності.

Позитивно-ініціююча спрямованість особистісності філософсько-наукової освіти у тому, що завдяки її системній реалізації – у процесі викладання та освоєння усіх складових структури навчального змісту – формується та утверджується цілісність «людини-в-науці». Наскрізним для філософсько-наукової освіти є положення, що науковий спосіб мислення та пов'язані з ним процеси розширення і поглиблення наукових знань – об'єктивні за їх спрямуваннями, можуть виходити за зумовлені особливостями природи та умов існування людини межі. Разом з тим наукові дослідження та знання не можуть не оцінюватися на основі суспільно та національно-культурно вироблених норм і підходів. Філософсько-наукова освіта спрямована на формування відповідальності за можливості реалізації наукових знань. І чим глибше майбутніми фахівцями це переосмислюється та усвідомлюється, тим більш дієвими та значущими будуть віднайдені та обстоювані альтернативні підходи, способи, шляхи реалізації наявних наукових знань та нових досліджень. Особистісно спрямована філософсько-наукова освіта покликана сприяти формуванню, збагаченню особистості спеціаліста і дослідника, спроможних відповідально і самостійно осмислювати, аналізувати сучасні надскладні процеси, виявляти визначальні тенденції, віднаходити і задіювати максимально ефективні можливості самореалізації та самоутвердження.

Бібліографічні посилання

1. **Аксенов Г. П.** О научном одиночестве В. И. Вернадского / Г. П. Аксенов // Вопросы философии. – 1993. – № 6. – С. 92–104.
2. Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці. – Львів: Меморіал, 1992.
3. **Будагов Р. А.** Взаимодействие наук и культура теоретического мышления / Р. А. Будагов // Вопр. философии. – 1987. – № 11. – С. 46–58.
4. **Гадамер Х.-Г.** Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер. – М.: Прогресс, 1988.
5. Дисциплинарность и взаимодействие наук. – М.: Наука, 1986.
6. Живое слово науки: Очерки об ученых-лекторах. – М.: Знание, 1981.

7. **Карпов М. М.** Наука и ее социальная функция / М. М. Карпов, А. Х. Богомоллова, А. И. Лукьянов // Философ. науки. – 1974. – № 6. – с. 12–130.
8. **Лешкевич Т.** Философия науки : [Учеб. гособ. для аспирантов и соискателей ученой степени] / Т. Лешкевич. – М.: ИНФРА – М, 2005.
9. **Лукашевич В. К.** Философия и методология науки : [Учеб. пособ. для магистрантов и аспирантов] / В. К. Лукашевич. – Минск: Современная школа, 2006.
10. **Максюта М. Є.** Філософія науки : [Навч. посіб.] / М. Є. Максюта. – К.: «Урожай», 2004.
11. **Мамардашвили М.** Как я понимаю философию / М. Мамардашвили – М.: Прогресс, 1990.
12. **Мирская Е. З.** Проблемы личности ученого в американской социологии науки / Е. З. Мирская // Вопр. философии. – 1973. – № 10. – С. 56–64.
13. **Мирская Е. З.** Этические регулятивы функционирования науки / Е. З. Мирская // Вопр. философии. – 1975. – № 3. – С. 23–35.
14. **Монжен О.** Виклики скептицизму. Зміни інтелектуального пейзажу Франції / О. Монжен. – К.: Дух і Літера, 2011.
15. **Огурцов А. И.** Наука: власть и коммуникации (социально-философские аспекты) / А. И. Огурцов // Вопр. философии. – 1990. – № 11. – С. 21–41.
16. **Полани М.** Личностное знание. На пути к посткритической философии. – М., 1985.
17. **Eiduson B. T.** Psychological aspects of career choice and development of the research scientist / B. T. Eiduson // Science as a career choice: Theoretical a. empirical studies. – N. Y., 1973. – P. 3–30.
18. **Garwood D. S.** Personality factors related to creativity in young scientists / D. S. Garwood // Science as a career choice: Theoretical a. empirical studies. – NY, 1973. – P. 179–187.

Надійшла до редколегії 30.01. 2012 р.

УДК 101.1

О. А. Мирошников

Крымский гуманитарный университет

КОНФУЦИАНЦЫ В РОЛИ «ТВОРЧЕСКОГО МЕНЬШИНСТВА»

Аналізуються оновлені тенденції в конфуціанській літературній традиції епохи Середньовіччя.

Ключові слова: раціональність, конфуціанство, християнство, етика.

Анализируются обновленческие тенденции в конфуцианской литературной традиции эпохи Средневековья.

Ключевые слова: рациональность, конфуцианство, христианство, этика.

Are analyzed updating tendencies in confucianismal literary tradition of an epoch of the Middle Ages.

Keywords: rationality, confucianism, Christianity, ethics.

Рассматривая рождение и рост цивилизаций как результат творческих личностей (творческих меньшинств), английский историк А. Дж. Тойнби делает вывод, что примитивные общества отличаются от цивилизаций именно тем, что у последних наличествуют творческие меньшинства. Иначе говоря, большинство населения цивилизации находится как бы в состоянии примитивного общества, весь же культурный пост обеспечивается за счет творческого меньшинства. В любой цивилизации те, кого принято называть «сильные личности», «сверхчеловеки» всегда в меньшинстве. Английский историк сравнивает их с дрожжами в общем котле.

Однако, отмечает Тойнби, существует механизм, функция которого – «подтягивать» нетворческую массу до уровня «пионеров». Английский историк называет этот механизм мимесисом, заимствуя данный термин у А. Бергсона.